

Катерина МУЛИК,
orcid.org/0000-0001-6403-3360
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) *m.katrin81@gmail.com*

СУТНІСТЬ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено проблему іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Наведено погляди вчених на питання іншомовної підготовки. Розглянуто основні принципи, та визначено сутність іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Виокремлено компоненти процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. Зроблено висновки відповідно до поставленої мети дослідження. Окреслено перспективи подальшого дослідження проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Ключові слова: *іншомовна підготовка, професійне спілкування, гуманітарні спеціальності, іноземна мова, заклади вищої освіти.*

Kateryna MULYK,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Western and Eastern languages
and methods of their teaching
at the South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushinskiy
(Odessa, Ukraine) m.katrin81@gmail.com

THE ESSENCE OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF THE HUMANITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article deals with the problem of foreign language training of future teachers of the humanities in institutions of higher education. The views of scientists on questions of foreign language training are given. The basic principles are considered and the essence of foreign language training of future teachers of humanitarian specialties in higher education institutions is determined. The components of the process of foreign language training for future teachers of the humanities in higher education institutions are singled out. Conclusions are made in accordance with the objective of the study. The prospects for further study of the problem of foreign language training of future teachers of the humanities in higher education institutions are outlined.

The solution of the topical problems of qualitative education of future teachers of the humanities is connected with the necessity to increase the level of professional skills; foreign language culture; competitiveness. One of the important tasks is to teach students professional foreign language communication, to help students acquire knowledge and skills, which enable future professionals in various field, to use a foreign language in their professional activities.

The foreign language training of future teachers of the humanities is aimed at obtaining information that is important in future professional activities; to master the language skills that allow them to use this information.

Specificity of the notion of communicative competence is in possibility to note the special role of the culture of speech, in particular foreign language professional speech, as an important feature of the communicative competence of the future teacher of the humanities.

We define the foreign language training of future teachers of the humanities as a process of mastering a set of knowledge and skills that allow you to use a foreign language in professional activities successfully.

Key words: *foreign language training, professional communication, humanities, foreign language, higher education institutions.*

Постановка проблеми. Підвищення загальної культури вчителя неможливе без підвищення його іншомовної культури, оскільки ці поняття взаємопов'язані. Тож іншомовна підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз досліджень. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців розглядалися в працях таких учених, як Н. Ничкало та В. Семиченко. Питанню професійно-орієнтованого навчання іноземної мови у ВНЗ присвячене дослідження Н. Сури.

Аналіз професійної підготовки, проведений В. Семиченко, розглядає її у трьох аспектах: як процес, під час якого відбувається професійне становлення майбутніх фахівців; як мету і результат діяльності навчального закладу; як сенс включення студента у навчально-виховну діяльність [Семиченко, 1992].

Питанню навчання студентів фахового спілкування іноземною мовою присвячені праці таких дослідників, як І. Берман, Г. Борозенець, Е. Комарова, Т. Серова, О. Тарнопольський, С. Фоломкіна.

Розвиток навичок іншомовного спілкування в процесі вивчення іноземної мови досліджували Г. Борецька, Л. Гапоненко, А. Гринчишин, І. Онуфрієва.

У наукових доробках І. Зязюна, А. Капської, Л. Мацько, Л. Савенкової розкриваються проблеми формування професійної комунікативної культури майбутнього вчителя як складника його педагогічної компетентності.

Мета статті – визначити особливості процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти, а також розглянути основні принципи та визначити сутність і компоненти іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Вирішення актуальних проблем якісної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей пов'язане з необхідністю підвищення рівня фахової майстерності; іншомовної культури; конкурентоздатності. В умовах зростання вимог до педагогічної підготовки фахівців, в умовах постійної модернізації освіти та використання новітніх технологій в процесі навчання проблема іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти стає першочерговою.

Професійна підготовка є процесом формування сукупності фахових знань, умінь і навичок, атрибутів, трудового досвіду й норм поведінки, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності [Ничкало, 2000].

Одним із важливих завдань є навчити студентів професійному іншомовному спілкуванню, сприяти одержанню студентами знань і формуванню вмінь та навичок, що дають можливість

майбутнім спеціалістам у різні галузях адекватно використовувати іноземну мову у професійній діяльності. Сама діяльність набуває рис пізнавальної самодіяльності, самоорганізації, її необхідно стимулювати та активізувати. Особливу увагу треба приділяти формуванню навичок усного мовлення як передумові будь-якої діяльності майбутнього вчителя.

Вживання терміна «іншомовна підготовка», по-перше, відповідає ситуації, коли перед вищими освітніми закладами стоїть завдання стимулювати здатність адаптуватися до умов глобалізованого інформаційного суспільства та прагнення до знань – навчати вчитися. По-друге, відповідає культурологічному підходу, який розглядається як тенденція переходу від техногенної цивілізації ХХ ст. до антропогенної цивілізації, руху суспільства до цивілізованості, відкритості та зумовлює зміну ціннісних орієнтацій з монокультурних на полікультурні, з суто знаннево-технологічних – на культуровідповідні, з авторитарних – на особистісно-орієнтовані [Бондаревская, 1999].

Іншомовна підготовка майбутніх фахівців є неодмінним складником професійної освіти. Здатність спілкуватися іноземною мовою належить до загальних і професійних компетентностей, синтез яких визначає кваліфікацію фахівців.

Іншомовна підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей спрямована на отримання інформації, яка є важливою в майбутній професійній діяльності; на оволодіння тими навичками мовлення, які дають змогу користуватися цією інформацією.

Важливим складником сутності цього процесу є здатність фахівця володіти іншомовною комунікативною компетентністю. Проблеми розвитку професійної компетентності вчителя знайшли своє відображення в працях таких науковців, як В. Адольф, В. Бондар, Н. Бібік, О. Біда, Т. Браже, А. Деркач, Т. Добудько, О. Дубасенюк, І. Зимня, І. Зязюн, Б. Ельконін, Н. Кузьміна, В. Лозова, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, І. Прокopenко, С. Раков, А. Реан, О. Савченко, В. Слатьонін, С. Скворцова, А. Хуторський, В. Шахов, О. Шиян та інші.

Професійна компетентність, на думку Н. Кузьміної, містить п'ять елементів чи видів компетентності: спеціальна і професійна компетентність у галузі дисциплін, що викладаються; методична компетентність (щодо способів формування знань, умінь в учнів); соціально-психологічна компетентність (стосовно процесу спілкування); диференційно-психологічна (належить до мотивів, здібностей, напрямів учнів); аутопсихоло-

гічна компетентність (стосується переваг і недоліків власної діяльності) [Кузьміна, 1990: 90].

Іншомовна підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей спрямована на отримання інформації, яка є важливою в майбутній професійній діяльності; на оволодіння тими навичками мовлення, які дають змогу користуватися цією інформацією.

Специфіка поняття комунікативної компетентності дає можливість виділити особливу роль культури мовлення, зокрема іншомовного професійного мовлення, як важливої ознаки комунікативної компетентності майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей.

Варто зауважити, що специфіка іншомовної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей полягає в тому, що цей процес передбачає не механічне повторення завчених іншомовних штампів, а точність і розумність використання багатства іноземної мови залежно від конкретної комунікативної ситуації.

Під час визначення сутності іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти ми враховуємо те, що більшість студентів першого курсу гуманітарних факультетів виявляє середній або низький рівень базової іншомовної підготовки, що є недостатнім для сприйняття професійної інформації іноземною мовою. Саме тому вважаємо доцільним організувати іншомовну підготовку майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти за принципом інтегрованого навчання, принципом свідомості та принципом апроксимації.

Сформованість іншомовних умінь і навичок, отриманих в процесі інтегрованого навчання, визначається здатністю розуміти весь обсяг професійної лексики та зіставляти ці поняття з українськими еквівалентами; вміння застосовувати знання зі спеціальності для вирішення лінгвістичних завдань на рівні слова, словосполучення, речення та тексту; вільно вживати загальнолітературну лексику в професійному контексті з метою викладення своїх думок у міжкультурному спілкуванні.

Принцип свідомості передбачає цілеспрямований відбір навчального матеріалу, який забезпечує розвиток пізнавальних здібностей учнів. Принцип свідомості реалізується також у процесі усвідомлення правил виконання дії до її автоматизованого виконання, від формування окремих елементів діяльності до їх об'єднання. В узагальненому вигляді цей принцип означає, що навчання проходить успішніше, якщо студент добре розу-

міє смисл того, що вчить, а не повторює новий матеріал механічно. Свідомість відіграє важливу роль в оволодінні фаховою дисципліною та дає змогу підвищити рівень навчання іноземною мовою. Услід за Л. Щербою ми вважаємо, що оволодіння іноземною мовою є можливим лише за допомогою усвідомленого порівняльного аналізу системи понять рідної та іноземної мови [Щерба, 1974: 33].

Принцип апроксимації (від англ. "approximate" – приблизний) означає, що іншомовне мовлення студентів може містити незначні помилки, оскільки носії мови також часто порушують норми мовлення, однак це не заважає взаєморозумінню комунікантів. У зв'язку з цим під час оцінювання мовленнєвої діяльності студентів викладач має право ігнорувати ті фонетичні, граматичні, лексичні помилки, які не впливають на смисл висловлювання і не перешкоджають розумінню. Терпимість викладача до помилок знімає мовні бар'єри, підвищує їхню мовленнєву активність і робить іншомовне спілкування більш розкутим [8].

Отже, ми визначаємо іншомовну підготовку майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як процес оволодіння комплексом знань, умінь, навичок, які дають можливість успішно використовувати іноземну мову у професійній діяльності.

Зміст процесу іншомовної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти складається з трьох компонентів: пізнавальний, який відображає зміст професійної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей; лінгвістичний, який включає засвоєння мовного матеріалу; методологічний компонент пов'язаний із здатністю самостійно інтерпретувати аутентичні тексти в ситуаціях іншомовного спілкування; психологічний компонент, який включає здатність до мовленнєвої діяльності, іншомовного спілкування, навчальної діяльності та самостійної навчальної роботи; мотиваційний, який сприяє прояву творчих здібностей студентів і мотивує до спілкування. Ми поділяємо думку Р. Гришкової, яка стверджує, що «... навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей можливе завдяки посиленню мотивації поведінки у зв'язку з розв'язанням соціокультурних проблем. Мотивація характеризується як створення у процесі навчання такої морально-психологічної атмосфери, яка сприяє прояву творчості та ініціативності кожного студента. Під час занять необхідно мотивувати студентів на спілкування, тобто створювати такі обставини та ситуативні колізії, які б

розвивали мовленнєву діяльність і в яких студент був би змушений активізувати свої творчі здібності» [Гришкова, 2007: 12].

Висновки. Згідно з метою у статті наведено погляди вчених на питання іншомовної підготовки. Розглянуто основні принципи (принцип інтегрованого навчання, принцип свідомості, принцип апроксимації) та визначено сутність іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти, яка полягає у процесі оволодіння комплексом

знань, умінь, навичок, що дають змогу успішно використовувати іноземну мову у професійній діяльності. Виокремлено компоненти процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти, які включають пізнавальний, лінгвістичний, методологічний, психологічний, мотиваційний компоненти. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні структури іншомовної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов Н. С. Интегративная функция обучения. М.: «Просвещение», 1985. 304 с.
2. Бондаревская Е. В. Педагогическая культура как общественная и личная ценность. *Педагогика*. 1999. № 3. С. 37–43.
3. Гришкова Р. О. Педагогічні засади формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». К., 2007. 32 с.
4. Завірюха А. В. Психологічні проблеми спілкування іноземною мовою у студентів немовних навчальних закладів. *Науковий вісник «Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2007. № 9. С. 356–360.
5. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М.: «Высшая школа», 1990. 119 с.
6. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект. *Творча особистість у системі неперервної професійної освіти*: матер. Міжнар. наук. конф. / За ред. С. О. Сисоевої і О. Г. Романовського. Харків: ХДПУ, 2000. С. 54–80.
7. Семиченко В. А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей: дисс. ... докт. псих. наук: спец. 19.00.07. К., 1992. 432 с.
8. Шерба Л. В. Преподавание иностранных языков в средней школе: общие вопросы методики. 2-е изд. / Под ред. И. В. Рахманова. Москва: «Высшая школа», 1974. 112 с.

REFERENCES

1. Antonov N. S. Yntehratyvnaia funktsiia obucheniia. M.: Prosveshchenye, 1985. 304 p.
2. Bondarevskaiia E. V. Pedagogicheskaiia kultura kak obshchestvennaia y lichnaia tsennost. *Pedagogika*. 1999. № 3. pp. 37–43.
3. Hryshkova R. O. Pedagogichni zasady formuvannia inshomovnoi sotsiokulturnoi kompetentsii studentiv nefilologichnykh spetsialnostei: avtoref. dys. na zdobuttia nauk stupenia doktora ped. nauk: spets. 13.00.04 – “Teoriia i metodyka profesiinoi osvity”. K., 2007. 32 p.
4. Zaviriukha A. V. Psykholohichni problemy spilkuvannia inozemnoiu movoiu u studentiv nemovnykh navchalnykh zakladiv. *Naukovyi visnyk “Problemy zahaln. ta ped. Psykholohii”*. 2007. № 9. pp. 356–360.
5. Kuzmyna N. V. Professyonalizm lichnosty prepodavatel'ia y mastera proyzvodstvennoho obucheniia. M.: Vyssh. shk., 1990. 119 p.
6. Nychkalo N. H. Neperervna profesiina osvita: mizhnarodnyi aspekt. *Tvorcha osobystist u systemi neperervnoi profesiinoi osvity: materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii / Za red. S. O. Sysioevoi i O. H. Romanovskoho*. Kharkiv: KhDPU, 2000. pp. 54–80.
7. Semychenko V. A. Kontseptsiia tselostnosti y ee realizatsiia v profesyonalnoi podhotovke budushchykh uchytel'ei: dys. ... dokt. psyk. nauk: spets. 19.00.07. K., 1992. 432 p.
8. Shcherba L. V. Prepodavanye ynostrannykh yazykov v srednei shkole: obshchye voprosy metodyky. 2-e yzd. / Pod red. Y. V. Rakhmanova. Moskva: Vysshaiia shkola, 1974. 112 p.